

התמודדות אזרחית בעת מלחמה – מלחמת העצמאות והיום

הצעה לפעילות עם תלמידים

מלחמת העצמאות פרצה ב-30 בנובמבר 1947, מייד לאחר שעצרת האו"ם קיבלה את החלטה 181, הידועה בכינוייה – "החלטת כ"ט בנובמבר". הצד הערבי סירב לקבל את החלטת האו"ם על הקמת שתי מדינות – יהודית וערבית, וכבר למחרת החלו פעולות איבה שהתפתחו למלחמה של ממש, מלחמת קיום שנמשכה כ-20 חודשים.

מלחמת העצמאות הייתה מלחמה שבה החזית והעורף היו לאחד, ישובים נאלצו להגן על עצמם, אזרחים נרצחו, והיא התקיימה במספר חזיתות בו זמנית – מול האוכלוסייה הערבית שפשטה על הישובים היהודיים בשלב הראשון של המלחמה, ומול 5 מדינות ערב שפלו למדינה שזה אך הוכרזה, בחלק השני של המלחמה.

במהלך המלחמה איבדה ישראל 6,000 אזרחים ולוחמים, 1% מכלל האוכלוסייה שלה.¹

עשרים יישובים ומאחזים יהודיים נכבשו או נעזבו בליט ברירה במלחמת 1948, ו-80,000 בתים ואלפיים מפעלים קטנים וגדולים נהרסו או ניזוקו קשה. לפחות שישים אלף יהודים נאלצו לעזוב את בתיהם לפרקי זמן שבין שבועות אחדים ליותר משנה וחצי. כ-25,000 אלף בירושלים, כ-18,000 בתל אביב, כ-5000 בחיפה ועוד כ-11,000 באזורים הכפריים.²

אף על פי כן, למרות תנאי הפתיחה הקשים, המלחמה הסתיימה בניצחון ישראלי מוחץ. מדינת ישראל שנולדה תוך כדי המלחמה, המשיכה להתקיים. ישובים חדשים הוקמו, עולים חדשים זרמו בהמוניהם, תינוקות נולדו ובתים נבנו. בתוך שנים ספורות הפכה ישראל למדינה מובילה במדע ובמחקר, בתעשייה ובחקלאות, ברפואה ובתרבות.

מטרות השיעור:

- שיעור זה נועד לתת פרספקטיבה היסטורית לאירועים בהם אנו מצויים עתה. להבהיר לתלמידים כי על אף שאנו מצויים עכשיו במלחמה קשה מאוד, והאובדן נורא, חויינו בעבר אירועים קשים, יכולתנו להם ויצאנו מחוזקים.
- חיזוק החוסן האישי של התלמידים באמצעות עידוד לעשייה ועזרה ציבורית.

מהלך השיעור:

1. פתיחה - דברים שרואים משם לא רואים מכאן:

[הסרטון - נקודות מבט](#)

¹ שווה ערך לאובדן של כ-97,000 ישראלים במלחמה עכשווית.
² נורית כהן - לוינובסקי, פליטים יהודים במלחמת העצמאות, עם עובד, 2014, עמ' 12.

מומלץ לפתוח בסרטון הקצר הבא (30 שניות). שימו לב – הסרטון בנוי מ-3 חלקים קצרצרים. מומלץ לא לחשוף בפני התלמידים את כולו כבר בהתחלה, אלא לבנות את התהליך באמצעות פאדלט (שיאפשר לכל אחד להשתתף)

- אחרי צפיה בחלק הראשון - מה מתכוון האדם לעשות? לאן הוא רץ?
- אחרי צפיה בחלק השני – מה מתכוון האדם לעשות? לאן הוא רץ?
- אחרי צפיה בחלק השלישי, אחרי צפייה באירוע כולו – מה מתכוון האדם לעשות? לאן הוא רץ?

להדגיש בפניהם את האופן שבו חשיפת עוד חלק מאירועים משנה את נקודת מבטנו ואת האופן שבו פירשנו את הסיטואציה בשלב הראשון ואפילו השני.

2. רקע בסיסי מאוד על מלחמת העצמאות.

ניתן להיעזר במסמך מנחה למורים מאתר המפמ"ר: [מסמך מנחה להוראת נושא מלחמת העצמאות³](#) אולם שימו לב שאין הכוונה ללמד את תולדות המלחמה על שלביה ומבצעה.

בשיעור זה נתמקד בפליטים היהודים במלחמה. (ראו פירוט במבוא לשיעור זה), ובעיקר – באופן בו סייעו לפליטים גופים שונים – אזרחיים ומוסדיים:

ימי הכאוס של הגעת אלפי פליטים מהפריפריה הכפרית אל חיפה ותל אביב לא נמשכו. רשת ענפה של ארגונים שונים של היישוב, ארגונים ארציים ומקומיים, התגייסו לסייע וקטעו את מסלול ההידרדרות. הרשויות המקומיות סיפקו מבנים, והפליטים מצאו בהם מחסה; מזון הגיע ממטבחי פועלים, מבתי חלוצות, מתנובה ומהמשביר; קופת חולים ומגן דוד אדום סיפקו טיפול וציוד רפואי; ארגוני נשים, בעיקר ארגון אימהות עובדות, ויצו ומועצות הפועלות דאגו לביגוד ולציוד חסר; ארגוני מורים וגננות סיפקו עזרי לימוד; מערכות העיתונים, תיאטראות ומקומות בילוי אחרים סיפקו תרבות ובידור חינם.

התשתית הארגונית של היישוב היהודי, שהשתכללה בשנות המנדט הבריטי לכדי מדינה בדרך, עמדה ליישוב בימי המבחן של מלחמת העצמאות. **נוסף על כך עמדה לו רמת סולידריות גבוהה יחסית בין חלקיו.**⁴

היישוב היהודי ניצח במלחמה הקשה בזכות נחישותו, ההבנה שאנו נלחמים על הבית, הסולידריות והעזרה ההדדית. (מומלץ להציג לתלמידים, בקצרה, מהם הגופים המוזכרים בקטע).

חשוב להדגיש: כך היה אז וכך היום! נראה לילדים את הדוגמאות המופיעות כאן. ונבקש מכל אחד מהם לכתוב בפאדלט כיצד הם מסייעים במשפחה, לשכונה או לחיילים.⁵

³ שימו לב – המסמך מכיל פרטי מידע רבים שאין להתמקד בהם בעת העיסוק בשיעור זה!

⁴ שם, עמ' 99 - 100

⁵ מומחי חוסן חוזרים ומדגישים כי במצבי טראומה דווקא העשייה מאפשרת לנו להתמודדות באופן טוב יותר. לפיכך נעודד את התלמידים לדווח על העשייה שלהם, ולעשות עוד.

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף רוח, חברה ומורשת
 הפיקוח על הוראת היסטוריה

תרומה לרכישת מוצרי מזון לחיילים
 רכישת מצרכים לבישול

בייביסיטר לילדי אנשי מילואים

ליזומה לחצו כאן

פרטים נוספים על היוזמה:

קובץ המרכז מתנדבים לבייביסיטר עבור אנשי המילואים, מחולק לפי איזורים בארץ (בראש/בתחתית העמוד) ועוד (חינוך מיוחד למשל).

12:35 15/10
 כ-1,500 חרדים ביקשו להצטרף לשירות מילואים, צה"ל פועל לגייס את חלקם הארץ

3. סיכום:

נסיים בסרטון מצויר הומוריסטי המדגים את [כוחה של הקבוצה](#).

ונדגיש בפני הילדים כי היום, כבתקופת מלחמת העצמאות, אנו עדים לגילויי עזרה, ערבות הדדית ואמונה בצדקת הדרך. ולכן גם ננצח. אנו מצויים עתה בתקופה קשה, האובדן כבד והעצב עוטף אותנו. אך אנו עוד נצמח ממנה לחברה טובה יותר, ולמדינה מתוקנת יותר.

**”אנו עם מוכה מלחמות [...] אך אנחנו גם מנוסים בתקומה [...]”
ההיסטוריה שלנו מוכיחה שיש לנו את הכוח להתמודד”***

*פרופ' רבקה תובל משיח, אחד ביום, N12 הפודקאסט היומי 10.10.2023

בהצלחה!

ד"ר אורנה כץ אתר

מפמ"ר היסטוריה

וצוות ההדרכה